

De Nederlandse Dialectstudie in 1948

door L. GROOTAERS

I. Bibliographie. — In deze *Handel.* verscheen het jaarlijkse overzicht van L. GROOTAERS (1).

De beredeneerde bibliographie van E. LEGROS, *La philologie wallonne en 1947*, bevat steeds nuttige gegevens voor de neerlandicus (2).

Van het *Repertorium van de Vlaamse gouwen en gemeenten* door L. DE WACHTER verscheen het vierde en laatste deel ; het behandelt de gemeenten van T tot Z en sluit met het *Register* (3).

II. Publicaties van algemene aard. — Van de *Dialecten-Commissie* der Kon. Nederl. Akademie van Wetenschappen verscheen het *Verslag over 1947*. In 1948 werd de 16^e vragenlijst uitgezonden : ze betreft hoofdzakelijk landbouwtermen en daarenboven vormen uit de spraakkunst als *jullie schrijft, schrijf jullie*, enz. (4).

In het *Verslag van de Volkskunde-Commissie over 1947* lezen wij dat de 12^e vragenlijst werd uitgezonden : ze behandelt volksgeloof, kinderspelen, enz. (5).

De Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek heeft haar normale werkzaamheden nu weer hervat ; uit het *Verenigingsnieuws* blijkt dat de vragenlijsten 75 tot en met 78 (Febr.-Dec. 1948) werden verzonden ; de alfabetische lijst heeft nu het einde van de letter O bereikt (6).

E. BLANCQUAERT hield op het 17^e Vlaams Philologencongres een lezing over *Huidige Stand en Toekomst van de Nederlandse Taalkunde*; spreker somde op wat er nog moet geschieden vóór we een voldoende kennis zullen bezitten van de huidige toestand en van de geschiedenis van onze taal; we hebben noch een groot modern taalkundig woordenboek, noch een volledige historische spraakkunst, noch een grammatische en fonetische beschrijving van het moderne Nederlands, en op de nieuwe arbeidsgebieden van dialectgeographie en naamkunde vordert de arbeid niet met de gewenste spoed. In een *Naschrift* begroet hij het verschijnen van DE VOOYS' *Nederlandse Spraakkunst*, van SCHÖNFELD'S *Historische Grammatica*, 4^e druk en het oprichten van een Belgisch-Nederlands Centrum voor Neerlandistiek (7).

A. WEYNEN heeft in een vijftigtal bladzijden *Wezen en Waarde van het Dialect* trachten te omschrijven: de titels van enkele hoofdstukken geven een overzicht van de inhoud: *Dialect of Taal, Ontstaan van de algemene Taal, Toekomst van de dialecten, Recht van het dialect*: vooral moeten we schrijver loven voor het zeer juiste standpunt dat hij inneemt in het eerste en in het laatste hoofdstuk: eerst betoogt hij dat taal en dialect wetenschappelijk niet te onderscheiden zijn (ik zou nog verder gaan, en de termen „dialectologie, dialectoloog, dialectgeographie” willen doen verdwijnen) en ten slotte waarschuwt hij tegen het gebruik van dialect in openbare vergaderingen, e. dgl., waarvoor in sommige Nederlands-Limburgse kringen wordt geageerd, alsook voor het binnenbrengen van het dialect in de school, behalve dan als middel om het ABN beter aan te leren (8).

Van G. S. OVERDIEP werd een aantal opstellen verzameld in drie delen: het eerste heet *Volkstaal en Dialekt* en bevat achttien opstellen over: *Verhouding van volkstaal*

tot cultuurtaal, *Methode van dialectonderzoek* en *Studie van de gesproken taal* (9).

Over *De Drenten en hun taal* schreef J. NAARDING zijn Gronings proefschrift; hij behandelt o. a. de dialecten van Drente, de Drenten en hun burens, belangstelling voor het eigen dialect, het gebruik van het Nederlands in Drente (10).

H. L. BEZOEN publiceerde een prettig, populair geschreven, maar op wetenschappelijk grondslag berustend boek over zijn geliefde *Taal en Volk van Twente*; na een historische inleiding over het Saksenland, worden behandeld: Twentse woorden, leenwoorden in Twente, volksgeloof, vaktermen, landbouwtermen, vergelijkingen, spreekwoorden, enz. (11). Intussen hebben de pas genoemde Drent en Twentenaar het oude tijdschrift *Driemaandelijksche Bladen* uit zijn Doornroosjes-slaap gewekt en vanaf 1949 gaat dit weer de wereld in.

In het verzamelwerk *Geestelijk Nederland 1920-1940* gaf P. J. Meertens een overzicht van de *Nederlandse Filologie*: een gedeelte wordt gewijd aan de ontwikkeling van de dialectstudie in de laatste jaren (12).

Mej. J. C. DAAN, alhoewel, naar mij wordt gezegd, geen geboren Amsterdamse, heeft ons een allerleukst boekje geschonken over de taal van de hoofdstad; om de titel *Hij zeit wat* te begrijpen moet men het boekje eerst lezen; het is de moeite waard (13).

Over het *Land van Dommel en Aa* (het Kempenland, een deel van de Meijerij) stelden de leden van de Heemkundige Studiekring „Kempenland” te Eindhoven een mooi geïllustreerd boek samen; de eerste van de twee op het titelblad genoemde redacteurs, H. MANDOS en M. COPPENS, schreef hiervoor een uitvoerig hoofdstuk (blz. 27-67) over *Oost-Brabantsche Spreekwoorden*; hij waarschuwt terecht tegen het „nationaliseren” van de

spreekwoorden; dezelfde waarschuwing moet men vaak aan dialectliefhebbers op het hart drukken, die, wanneer ze een taalcuriosum menen te hebben ontdekt, het als „typisch” voor hun dorp of streek karakteriseren, vóór het geographisch onderzoek van de taalvorm begonnen is (14).

A. WEYNEN heeft onderzocht hoe het *Katholicisme* wordt *weerspiegeld in de Brabantse volkstaal*; katholieke elementen zijn te vinden in plaatsnamen, spreekwoorden, begrippen door de godsdienst ingevoerd (b. v. Bernardusbrood, enz.), gebruiken, woorden als *kruiskool* „houtskool” (wegens Aswoensdag), *Lieveheersbeestje*, enz. (15).

W. ROUKENS schreef over *Onze Limburgse Dialecten en het Werk van V.E.L.D.E.K.E.*; hij behandelt het dialectprobleem als cultuurprobleem voor de Nederl.-Limburgers; de voornaamste desiderata van zijn besluit zijn: een plaats voor de dialectologie aan de Nederlandse Universiteiten en een Limburgs Dialectwoordenboek (16).

In het verzamelwerk van D. VOS, *De Zaanstreek* komt een kort hoofdstuk (blz. 88-110) over het Zaaans voor (17).

J. HANSEN schrijft over *Het Recht van het Limburgs*; hij wil voor het dialect een plaats opeisen op openbare vergaderingen, op de kansel, enz. Hij staat hier dus op een particularistisch standpunt, dat gelukkig door de meeste Nederl.-Limburgers niet wordt ingenomen; de taalkundige beschouwingen verraden, helaas, de dilettant (18).

L. GROOTAERS bespreekt en ordent de betekenissen die tegenwoordig aan de term *Tweetaligheid* worden gegeven, zonder het taalpsychologisch proces zelf te onderzoeken (19).

A. J. COETZEE heeft op 18 Maart 1948 een „Intreerede” gehouden aan de Universiteit van de Witwatersrand over *Standaard-Afrikaans*; hij bespreekt de bewegingen en

expansies, die tegenwoordig in de Zuidafrikaanse taalvariëteiten kunnen worden waargenomen (20).

Wij wezen reeds terloops (*Handel.*, XXII, 1948, 133) op het grote werk van TH. FRINGS en G. SCHIEB over Veldeke; in 1948 verschenen de hoofdstukken X en XI, waarmee dit monument is voltooid. Het wordt ook als boek (650 blz.) verkrijgbaar gesteld bij de uitgever van de *Beiträge* (Niemeyer, Halle a. d. Saale). We kunnen hier alleen vermelden dat de meeste problemen, die het Limburgse dialectencomplex ons biedt, hier ter sprake komen: klankverschuiving, sandhi, afwisseling occlusieve en fricatieve *g* (*zeggen*, enz.), samenvallen van lange en gerekte klinkers, pronominale vormen, enz. (21).

Ten slotte noemen we een paar studies op Waals taalgebied, die van methodologisch belang zijn: L. REMACLE schreef een boek over *Le problème de l'ancien wallon*, waarin o. a. worden behandeld: *la segmentation des dialectes au Moyen Age* en *la langue d'une charte écrite à Liège en 1236* (22).

W. BAL publiceert een kort stuk dat hij *Réflexions sur le mouvement dialectal* heeft genoemd; hij vestigt terecht de aandacht op het belang van de ethnogeographie, die de taalgeographie moet ondersteunen en verduidelijken; inderdaad de geographisch verspreide woorden en woordbetekenissen kunnen pas goed begrepen worden, wanneer we ook de traditionele levenswijze en arbeidsmethoden van de dialectsprekers kennen (23).

III. Klank- en Vormleer. — J. L. PAUWELS heeft nu zijn Gentse congreslezing van 1940, waarvan de *Handelingen* van dit congres maar een korte samenvatting gaven (zie *Handel. Top. Dial.*, XVII, 1943, 397), uitvoerig uitgewerkt onder de titel: *De overgang van d tot r in de Zuidnederlandse Dialecten*. Schr. behandelt achtereen-

volgens : de gevallen van $d > r$ in de Zuidnederlandse dialecten, de geographische verspreiding van het verschijnsel en zijn fonetisch aspect ; hij betreft hierbij dergelijke overgangen in andere talen (24).

Dezelfde behandelde *De n na toonloze vocaal in het Oosten van Zuid-Nederland* ; het is een zeer nauwgezette en volledige beschrijving van het gebruik der hiaatvullende en der genus-*n*, hoofdzakelijk in het dialect van Aarschot (25).

W. PÉE heeft getracht de vraag te beantwoorden : aan welk soort van assimilatie de Nederlandse spreker de voorkeur geeft : *Regressieve of progressieve assimilatie?* ; bij deze gelegenheid deelt schr. een aantal interessante waarnemingen mede in de loop van zijn dialectenquêtes gedaan (26).

H. J. E. ENDEPOLS neemt het Oostlimburgs probleem van vocaaltimbre en betoning nog eens op (zie P. VERSTEGEN, *Bijdrage tot de tonologie van de Oostlimburgse dialecten*, *Handel. Top. Dial.*, XX, 1946, 99-108) ; schr. onderzoekt het verband tussen *Diftongering van i en stoottoon in het Maastrichts* ; het is merkwaardig dat b. v. naast de infin. *blīvə* „blijven” de eerste pers. van het praes. indic. *bleif* luidt : het eerste heeft sleeptoon en het tweede stoottoon ; er komen evenwel ook diftongeringen met sleeptoon voor, zodat het niet mogelijk is een algemene regel te formuleren ; dan blijft de grote vraag : is de diftongering het gevolg van de stoottoon of is zij er misschien de oorzaak van ? Schr. durft voorlopig nog geen antwoord geven en o. i. is deze voorzichtigheid hier wel op zijn plaats : er zou veel materiaal uit alle Oostlimburgse plaatsen moeten ingezameld worden, vóór we ons aan conclusies kunnen wagen (27).

Voor een paar jaren vestigde J. TANS de aandacht (zie deze *Handel.*, XXI, 1947, 296) op eigenaardige verschillen

in vocaaltimbre tussen een 18^e-eeuwse Maastrichtse tekst en het huidige dialect ; St. SMEETS vestigt nu de aandacht op *Verskillend dialectgebruik bij tijdgenoten* en constateert hetzelfde verschil te Weert, maar ditmaal tussen de oude en de jonge generatie. Schr., die zich zelf „een stuurman aan wal” noemt (blijkbaar een jurist) bewijst dat hij taalverschijnselen scherp kan waarnemen (28).

A. WEIJNEN maakt *Urker fonologische kanttekeningen* bij de dialectopnamen van Mej. J. DAAN in het grote werk over het eiland Urk (zie deze *Handel.*, XVIII, 1944, 289 (29)).

De nog te noemen werken en opstellen staan in lossere verband met het onderzoek van de moderne dialecten.

P. C. PAARDEKOOPEL sprak op het Leidse philologencongres over *De foneemwaarde van de svarabhakti-vocaal* ; hij toonde aan dat de schwa in het Nederlands werkelijk een phoneem is (30).

L. GOEMANS vestigt de aandacht op *Opmerkelijke verschijnselen in het Mechels taaleigen der 16^e eeuw* : uit Sexagius' behandeling van de Mechelse klanken kan men opmaken dat de verdwenen eind-*e* nog steeds haar invloed liet gelden door de stemhebbende slotconsonant te beschermen tegen stemverlies ; ook duidt Sexagius de palatalisatie aan van klinkers onder invloed van gemouilleerde medeklinkers (31).

E. BLANCQAERT lost de fonetische puzzel van het beruchte „Schild en Vrient” van de Brugse Metten op ; inderdaad, wie ooit Brugs heeft horen praten, moest zich afvragen hoe een woord als *schild* als herkenningsteken kon dienen om de Fransen te ontdekken, daar de Bruggelingen zelf geheel onbekwaam zijn om de Nederlandse *sch* uit te spreken. Schr. is tot de bron van dit verhaal opgeklommen en geeft de juiste interpretatie van de woorden „cum aspiratione”, waarmee de Gentse minder-

broeder-kroniekschrijver de *sc* van *scilt* karakteriseert. Het woord „aspiratie” moet hier werkelijk als „laryngale fricatief” worden opgevat en deze *skh*- bestaat inderdaad nog in het huidige Brugs; dat elk vreemdeling hiermee moeilijkheden had, is duidelijk (32).

A. VAN LOEY publiceerde een *Vormleer* als eerste deel van een *Middel nederlandse Spraakkunst*; schr. beschikt over overvloedig eigen materiaal, o. a. uit oorkonden, en tracht orde te brengen in de verwarring, die de twee grote (en trouwens verouderde) Middel nederlandse spraak-kunsten (VAN HELTEN en FRANCK) kenmerkt (33). Dezelfde geeft een welkome historische aanvulling bij het onderzoek van Mej. A. R. HOL over *De n na toonloze vocaal* (deze *Handel.*, XXI, 1947, 237-288) (34).

MEV. C. TAVERNIER-VEREECKEN levert nog een waardevolle bijdrage tot een juistere interpretatie van de beruchte Oudnederl. zin, die in Engeland werd ontdekt en door M. SCHÖNFELD voor het eerst werd verklaard. Enige moeilijkheid leverden nog steeds de *a*'s in onbetoonde syllaben op. Uit talrijke oorkonden uit de vroegste West-Middel nederlandse periode blijkt dat in vele gevallen een open uitspraak van toonloze *a* bestond, die door *a* weergegeven werd, zoals nog in het huidige Wvl. voorkomt. We herinneren er aan dat ook A. VAN LOEY hierop de aandacht vestigt voor het Brabants (*Bijdrage tot de kennis van het Zuidwestbrabants in de 13^e en 14^e eeuw.* Werken uitgeg. door de C. T. D., Nr. 1, blz. 183) (35).

Tegelijk met MEV. C. TAVERNIER-VEREECKEN deed W. KROGMANN een poging om de moeilijkheid op te lossen; uit de titel van zijn opstel blijkt in welke richting hij zocht: *Altenglisches in einem altniederfränkischen Satz?* Een verklaring langs deze weg schijnt nu wel overbodig te zijn geworden (36).

G. ROYEN heeft het tweede deel gepubliceerd van zijn

groot werk over *Buigingsverschijnselen in het Nederlands*. Schr. zegt: „dialectische eigenaardigheden komen slechts toevallig ter sprake, of voor zover ze verschijnselen in de koinê, d. i. het Algemeen Nederlands kunnen verduidelijken en aanvullen”. Daarom wordt dit werk hier genoemd (37). Hetzelfde geldt voor de congreslezing te Leuven gehouden in 1947 en die nu verschijnt onder de titel: *Eenheid ondanks diep verschil. De -n en de voornaamwoorden* (38).

IV. Syntaxis. — Voor dit onderdeel is de belangstelling steeds gering; gelukkig heeft een Gents doctorandus zich aan dit gebied gewaagd en wel met succes. P. VANACKER'S *Syntaxis van het Aalsters dialect* is een welkome aanvulling bij PH. COLINET'S *Klank- en Vormleer* en vormt een goede grondslag voor het onderzoek van andere dialecten. Het gebied van de syntaxis is moeilijk af te bakenen: sedert een halve eeuw bestaat hierover discussie; het zal dus niet te verwonderen zijn, wanneer ook de methode van Vanacker geen algemene instemming vindt, maar de hoofdzaak is dat de eerste, grote sprong is gewaagd en hiervoor verdient de jonge taalkundige onze dank (39).

Dezelfde hield op het Leidse congres in 1948 een lezing over *Vervoegde voegwoorden in het Zuidnederlands*; het gaat over het congrueren van de voegwoorden *als* en *dat* met enkelvoudige, resp. meervoudige werkwoordsvormen (40).

Op datzelfde congres sprak de romanist K. SNEYDERS DE VOGEL over *Germaans-Romaanse syntaxis-beïnvloeding*; spreker stelt zich tevreden met een algemene methodologische oriëntatie op dit gevaarlijke terrein (41).

Hoe glad dit ijs is wordt aangetoond door de uitvoerige bespreking, die L. REMACLE wijdt aan het opstel in 1936 door M. VALKHOFF onder de titel *Waaals en Germaans*

gepubliceerd (*Leuv. Bijdr.*, XVIII, 1936, 1-26). De Luikse romanist raakt de kern van de quaestie met de titel van zijn stuk : *La structure interne du wallon et l'influence germanique* ; op bijzonderheden kunnen we hier niet ingaan, maar uit deze discussie blijkt genoeg hoe omzichtig hier moet worden te werk gegaan. Schr. meent de meeste door VALKHOFF aangehaalde voorbeelden langs andere weg te kunnen verklaren (42).

V. Dialectgeographie. — E. BLANCQUAERT gaf een beknopt overzicht van zijn 25-jarige ervaring als dialectopnemer ; alle vraagstukken, die met dergelijk moeilijk werk samenhangen, worden onder ogen gezien : opnemer (vreemd of inheems), vragenlijst en vooral de niet onbelangrijke wijzigingen die deze laatste bij opnemingen in het Noorden zal moeten ondergaan ; verder behandelt schr. de keuze van de plaatsen, de dichtheid van de mazen van zijn net, de zegslieden, de wijze van vragen en van noteren, het drukken en het interpreteren van het materiaal. Als aanhangsel drukt schr. de twee versies van zijn vragenlijst af : de zuidelijke en de noordelijke ; een vergelijking hiervan is in menig opzicht leerrijk. Ten slotte geeft een kaartje een overzicht van de delen van het taalgebied, die reeds werden onderzocht, in bewerking zijn of nog moeten ontgonnen worden. Zo is feitelijk een handleiding bij de reeks Atlassen ontstaan (43).

Mej. L. VAN DE KERCKHOVE behandelde de Zuidnederlandse namen van de *merel* (44) en Mej. P. D'HAENE de Zuidnederlandse termen voor het *ijken* van maten en gewichten (45) ; beide opstellen vormen weer bijdragen tot de kennis van de ontleening en van de cultuurgeschiedenis.

L. GROOTAERS beschreef het *Verspreidingsgebied van*

het Limburgse gerundium ; het opstel is louter beschrijvend en behandelt alleen de huidige toestand (46).

In Zuid-Afrika wordt de taalgeographie steeds meer beoefend : S. A. LOUW schreef een boek over *Dialekvermenging en Taalontwikkeling, Proeve van Afrikaanse Taalgeografie* ; eerst worden principiële vragen behandeld betreffende taalvermenging bij volksvermenging (b. v. het Duits in Joego-Slavië), waaruit een vijftal algemene beginselen worden afgeleid, waarmee moet worden rekening gehouden ; verder worden behandeld : de geographische methode, de mogelijkheid van geographisch onderzoek van het Afrikaans ; ten slotte worden elf kaarten gepubliceerd en besproken (47).

Voor de *Middelnederlandse woordgeografie* levert P. HALLEUX een uitstekende bijdrage, waarvoor de uitgave van *Tondalus' Visioen* door R. VERDEYEN en H.-J.-E. ENDEPOLS als grondslag heeft gediend. Waar de teksten verschillen, tracht schr. de varianten met behulp van andere Mnl. bronnen te localiseren (48).

Een drietal opstellen ligt op het grensgebied van taalkunde en volkskunde. Eerst noemen we een methodologische bijdrage van P. J. MEERTENS over *Volkskunde en Cartographie* ; terecht wijst schr. er op dat de kaart ons over een gebruik maar één enkele bijzonderheid kan leren ; de volkskunde-atlas vormt maar het begin van het onderzoek : dit geldt even goed voor de taalkaart en daarom wordt dit opstel op deze plaats genoemd (49).

M. DE MEYER zet zijn onderzoek voort over het opstellen van de korenschoven na het maaien (zie deze *Handel.*, XIII, 1939, 400-401). Het gaat hier over Limburg, dat op cultuurgeographisch gebied zo gevarieerd blijkt te zijn als op taalkundig gebied (50).

S. J. VAN DER MOLEN geeft een aanvulling bij het onderzoek van Mej. A. R. HOL over de verspreiding van de

hooiberg (zie deze *Handel.*, XXI, 1947, 300); schr. spoort de oudste gegevens op, zowel in de teksten als in de iconographie (51).

K. HEEROMA wijdt een aantal beschouwingen aan de Chaukische taalexpanie (52).

TH. FRINGS publiceert een drietal lezingen over *Grundlegung einer Geschichte der deutschen Sprache*, waarbij een aantal kaarten, die ook voor de Nederlandse taalhistorie van groot belang zijn, zoals uit de titels van de hoofdstukken blijkt: *Sprachgeographie und Kulturgeographie, Aufbau und Gliederung des deutschen Sprachgebietes, Westgermanisch, Ingwäonisch, Deutsch* (53).

Mej. H. PALGEN publiceerde *Studien zur Lautgeographie Luxemburgs*; laten wij de Luxemburgers er eerst mee gelukwensen omdat zij hun grondkaart helemaal op het systeem van breedte- en lengtegraden hebben opgebouwd, zodat ze goed kan aansluiten zowel bij de Duitse taal-atlas als bij de Nederlandse kaarten. Uit de lezing van dit werkje blijkt weer dat samenwerking tussen Limburg, Rijnland en Luxemburg onontbeerlijk zal worden, indien we willen klaar zien o. a. in de accentverschijnselen. Jammer is het dat Mej. Palgen de erfelijk zo zeer belaste term „Zirkumflexion” weer heeft ingevoerd, weliswaar in een andere betekenis dan bij de eerste Rijnse studies over accenten, waar hij merkwaardigerwijs dezelfde begripsinhoud had als het latere door TH. FRINGS uitgedachte „Schärfung” (54).

E. LEGROS heeft een nauwgezet onderzoek ingesteld naar de grenzen van de Waalse en Picardische dialecten enerzijds en de Germaanse dialecten anderzijds in België; na een geografisch en historisch overzicht te hebben gegeven van het taalgrensonderzoek, beschrijft hij de gebruikte methode en geeft ten slotte de dialectgrens

plaats per plaats aan vanaf Luxemburg, over Luik tot in West-Vlaanderen (55).

Ten slotte verwijzen we nogmaals naar het hierboven in hfst. II geciteerde stuk van A. WEYEN over *Het Katholicisme in de Brabantse volkstaal*, waarin een zeker aantal interessante kaartjes te vinden zijn; hier moeten we betreuren, dat deze ervaren en vruchtbare taalgeograaf (in tegenstelling met de Luxemburgers) de grondkaart van KLOEKE nog steeds niet gebruikt.

VI. **Woordenschat.** — G. H. WANING publiceerde een *Twents-Achterhoeks Woordenboekje*, benevens *Grammatica*. De traditionele, alfabetische methode wordt gebruikt, maar uit de inleiding blijkt dat schr. een gezonde opvatting heeft van het taalleven (b. v. onderscheid tussen geslacht en genus); de beschrijving van de klanken is nauwgezet en de vormleer geeft een duidelijk overzicht van de feiten; het bestreken gebied bevat Zuid-Oost-Twente en de Noord-Oost-Achterhoek (56).

J. L. PAUWELS bespreekt *Het mysterie van de „joppele” hond*; *hoppel* of *joppel* betekent in sommige Brabantse dialecten „bont, gevlekt”; tot nog toe was het niet mogelijk een etymologie hiervan te ontdekken (57).

Mej. J. H. VAN LESSEN bespreekt het woord *krats* dat gebruikt wordt met de betekenis „een kleinigheid” of „een streep door de rekening”. Schr. stelt een nieuwe verklaring voor, nl. It. *crazia*, klein Florentijns muntstuk uit de 16^e eeuw, dat door de handel op de Middellandse Zee kan ingevoerd zijn (58).

CHR. STAPELKAMP schreef een aantal woordstudies, waaronder de volgende onze aandacht trokken: schr. behandelt de *Betekenisontwikkeling en verbreiding van het adjectief „zoor” in de Westgermaanse dialecten*; *zoor* komt

nog wel in de Nederlandse woordenboeken voor, maar zijn gebruik is geographisch beperkt; het leeft vooral in Saksisch en Fries en in de Nedersaksische dialecten in Duitsland (59); onder de titel *Bliken dwaen, gjin dwaen* behandelt hij de verschillende betekenissen van *doen* als hulpwerkwoord als inleiding tot de verklaring van bovenstaande uitdrukkingen in de Friese dialecten (60); Groningse woorden worden geregeld door dezelfde auteur besproken en verklaard in het *Maandblad Groningen*, b. v. *slikken* „likken”, *krimp(s)k* „gevoelig voor koude”, *gril* „verbaasd”, *laaikn* „baggeren” (61), *letn in zeln* „zorgen voor”, *wagel* „wankel”, *stroekel* „nors”, *rakn* „reinigen”, enz. (62).

J. J. MAK bespreekt de Zeeuwse landbouwterm *adelen*, die „rusten, schaften” betekent en bij het vlas trekken wordt gebruikt (63).

E. LEGROS heeft het over *Concordances lexicales et folkloriques par-dessus la frontière des langues* en geeft hiervan een aantal eigenaardige voorbeelden; hij zou een systematisch onderzoek wenselijk zien ondernemen over deze „concordances”; deze laatste term impliceert natuurlijk dat men zich voorlopig moet tevreden stellen met het optekenen van overeenkomsten (zoals J. GRAULS dit heeft gedaan) zonder voorbarige conclusies te trekken betreffende de richting van de ontleening, indien deze werkelijk bestaan heeft. Dat er heel wat gemeenschappelijks bestaat tussen Limburg en Luik (het oude prinsbisdom) voelt de Limburger het best in het Luikse Musée de la Vie Wallonne, waar hij zich in een Limburgse cultuurhistorische verzameling zou wanen (64).

R. VERDEYEN behandelt de ongewone vormen *ongetru* en *ru* „ongetrouw” en „rouw” die op een tekening van Bruegel voorkomen; deze fonetische ontwikkeling schijnt alleen op de linker Maasoever voor te komen en zou

verder dialectgeographisch moeten onderzocht worden (65).

W. ROUKENS bespreekt de taal- en volkskundige interpretatie van de uitdrukking *In St. Anna's schapraai zitten*; hij denkt aan een vervorming van *Maaiken* (Mariëken) in het *schapraaiiken* (66).

Met de volkskunde staat ook het opstel in verband dat H. UYTTERSROT aan de Limburgse en Westfaalse leurers wijdt, bekend onder de namen *Teuten en Tödden* (67).

W. J. VROMEN geeft een verzameling spreekwoorden, meestal uit het Sittards dialect, onder de titel *Ernst en humor in het Limburgse boerenleven* (68).

Een rijke verzameling Westvlaamse woorden en gebruiken vindt men in de reeks opstellen van M. CAFMEYER onder de titel *Van wieg tot het graf* (69).

De Leuvense archivaris L. DE MAN publiceert een aantal gegevens over klankverschijnselen in Leuvense oorkonden van de 12^e tot de 18^e eeuw (70).

D. J. COETSEE behandelt de Engelse invloed op de woordenschat van de Zuidafrikaanse arbeiders (71).

B. F. VAN VREEDEN geeft een lijst van technische termen in gebruik bij het personeel van een „Soutpanne” d. i. een zoutkeet in de Kaapprovincie (72).

CHR. STAPELKAMP bespreekt Nederduitse plantnamen, waarbij ook Nederlandse namen worden geciteerd; een interessant voorbeeld is *muchwort* „artemisia vulgaris”, waarvan schr. het eerste bestanddeel als *mug* met de betekenis *vlieg* verklaart; „diese Bedeutung” zegt hij „hat das Wort noch in verschiedenen deutschen Dialekten, im Friesischen und in der Groninger Mundart”. Th. Frings heeft voor deze betekenisovergang in Duitse dialecten een verklaring voorgesteld nl. „dass hier „Fliege” und „Flöhe” (Schwund von intervokalischem -g-; Entrundung) lautlich zusammentreffen mussten und die Flöhe die Fliege töteten wie im Gascognischen die Katze den Hahn”

(*Zeitschr. f. Deutschkunde*, 1930, 551). Zo heeft de *mug* dan de plaats van de verdwenen *vlieg* ingenomen; nu is het de vraag of deze verklaring ook opgaat voor het Groningse *mug* „vlieg” (K. TER LAAN, *N. Groninger Wbk.*, i. v.), daar een *vlo* in Groningen een *vlo* blijft (73).

H. TEUCHERT geeft nog *Nachträge* bij zijn groot werk over de Nederlandse elementen in Brandenburg (deze *Handel.*, XIX, 1945, 330); voor *gam* „stapel bakstenen”, *gammen* „bakstenen opstapelen” citeert hij alleen SCHUERMANS; deze woorden zijn ook te vinden bij D. CLAES, *Bijvoegsel bij het Hagel. Idiot.*, RUTTEN, *Haspeng. Idiot.*, CORNELISSEN-VERVLIET, *Antwerps Idiot.* en ook bij COOPMAN, *Steenbakkerij* (Gent, 1894) waar de techniek wordt beschreven, maar zonder dat de termen worden gelocaliseerd (74).

Een aantal dialectwoorden zijn te vinden in de nieuwe folklorische bijdragen van H. PAUWELS, *Het geld in de folklore* (75).

E. LEGROS heeft een nauwkeurig onderzoek ingesteld over de namen van de sterren en het daarmee samenhangend volksgeloof in Wallonië; dit verdient navolging, des te meer daar dit taal- en cultuargoed spoedig zal verdwenen zijn (76).

J. ENGELS hield op het Leuvense Vlaamse Philologencongres een lezing van methodologische aard over *De waarde van fonetiek en semantiek bij het bepalen ener etymologie* (77).

Verder zijn steeds dialectwoorden te vinden in de folkloristische of historische opstellen verschijnend in *Biekorf*, *Eigen Schoon en De Brabander*, *Oostvlaamse Zanten*, *Volkskunde*, enz.

Het voor onze oostelijke dialectstudie onontbeerlijke *Rheinisches Wörterbuch* heeft de oorlogswoede overleefd; deel VI (N-Q) was in 1944 compleet; deel VII begint te

verschijnen (78). De redacteur J. Müller is in Februari 1945 overleden: hij heeft gedurende zijn laatste levensjaren met koortsachtige haast aan de laatste afleveringen gewerkt en was aan het woord *Zeisig* geraakt, toen de dood hem de pen uit de hand nam (zie *Rhein. Vierteljahrsblätter*, XIII, 1948, 5-7).

VII. Teksten. — We verwijzen voor moderne dialectteksten naar de tijdschriften *Veldeke*, *Groningen* en andere plaatselijke of provinciale publicaties als de *Deventer Almanak*, *Het Dagblad van het Oosten*, enz.; we noemen alleen die, welke ons toevallig onder de ogen kwamen: meer kunnen we op dit gebied niet doen.

Oudere teksten vindt men in *Eigen Schoon en De Brabander*.

Een bijzondere vermelding verdienen de tekstuitgaven met wetenschappelijke bedoelingen, o. a. J. MOORS, *Luikse oorkonden uit de 14^e eeuw* (79), V. VERSTEGEN, *Het Cijns- en Renteboek van Lokeren* (80), en J. HENDRICKX, *Fragmenten van Leuvense stadrekeningen* (81); de taalkundigen schijnen eindelijk ernstig werk te willen maken van het onderzoek van de niet-litteraire taalbronnen.

AANTEKENINGEN

(1) L. GROOTAERS, *De Nederlandse Dialectstudie in 1947. Hand. Top. Dial.*, XXII (1948) 129-146.

(2) E. LEGROS, *La philologie wallonne en 1947. Hand. Top. Dial.*, XXII (1948) 400-476.

(3) L. DE WACHTER, *Repertorium van de Vlaamse gouwen en gemeenten. IV: Gemeenten T-Z; Register. Antwerpen, De Sikkel. 1948. xvi-396 blz.*

- (4) *Verlag van de Dialecten-Commissie der Kon. Nederl. Akademie van Wetenschappen over 1947*. Amsterdam, 1948. 4 blz.
- (5) *Verlag van de Volkskunde-Commissie der Kon. Nederl. Akademie van Wetenschappen over 1947*. Amsterdam, 1948. 4 blz.
- (6) *Verenigingsnieuws van de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek*. Nrs. 75-78. Febr.-Dec. 1948.
- (7) E. BLANCQUAERT, Huidige Stand en Toekomst van de Nederlandse Taalkunde. Lezing geh. op het 17^e VI. Philol.-Congres, Leuven, Sept. 1947. *Tijdschr. voor Levende Talen*, XIII (1947) 209-218. Naschrift. *Ibid.* XIV (1948) 368-371.
- (8) A. WEIJNEN, Wezen en Waarde van het Dialect. Zutphen, Thieme. 1948. vi-51 blz.
- (9) G. S. OVERDIEP, Volkstaal en Dialektstudie. Antwerpen. De Standaard. 1947. xvii-155 blz.
- (10) J. NAARDING, De Drenten en hun taal. Assen, Van Gorcum. 1948. 219 blz. (*Teksten en Studiën op het gebied van Taal, Stijl en Letterkunde*. XI).
- (11) H. L. BEZOEN, Taal en volk van Twente. Assen, Van Gorcum. 1948. 232 blz. (*Teksten en Studiën op het gebied van Taal, Stijl en Letterkunde*. Nieuwe Reeks. I).
- (12) P. J. MEERTENS, Nederlandse Filologie. In *Geestelijk Nederland 1920-1940*, 21 blz. Amsterdam-Antwerpen, „Kosmos”. [1948].
- (13) J. C. DAAN, Hij zegt wat. Grepen uit de Amsterdamse volkstaal. Amsterdam, Van Kampen. 1948. 60 blz.
- (14) H. MANDOS en M. COPPENS, Land van Dommel en Aa, onder red. van —. Eindhoven, „Het Hooghuis”. 1947.
- (15) A. WEIJNEN, Het Katholicisme weerspiegeld in de Brabantse volkstaal. *Donum lustrale cath. universitati noviomagensi oblatum* 1923-1948, 195-229.

- (16) W. ROUKENS, Onze Limburgse Dialecten en het werk van V.E.L.D.E.K.E. Uitgave VELDEKE, 1948. 18 blz.
- (17) D. VIS, De Zaanstreek. Leiden, Burgersdijk en Niermans. 1948. 345 blz.
- (18) J. HANSEN, Het recht van het Limburgs. Zuidbroek (Gron.), Gebr. van der Wijk. 1947. 36 blz.
- (19) L. GROOTAERS, Tweetaligheid. *Album Baur*. Antwerpen, Standaard. 1948. I, 291-296.
- (20) A. J. COETZEE, Standaard-Afrikaans. Intreerede... Pers v. d. Universiteit van die Witwatersrand. 1948. 23 blz.
- (21) TH. FRINGS und G. SCHIEB, Heinrich von Veldeke. X. Der Eingang des Servatius, 1-198. — XI. Die Ausgänge von Servatius I und II. *Beitr. zur Gesch. d. dt. Spr. u. Liter.*, 70, 1948, 1-294.
- (22) L. REMACLE, Le problème de l'ancien wallon. Liège, Faculté de phil. et lettres. 230 p. (*Bibl. de la Fac.*, CIX).
- (23) W. BAL, Réflexions sur le mouvement dialectal. *Les dialectes belgo-romans*, VI (1948), 135-144.
- (24) J. L. PAUWELS, De overgang van *d* tot *r* in de Zuidnederlandse dialecten. *Album Baur*. Antwerpen, Standaard. 1948. II, 161-174.
- (25) J. L. PAUWELS, De *n* na toonloze vocaal in het Oosten van Zuid-Nederland. *Hand. Top. Dial.*, XXII (1948) 49-64.
- (26) W. PÉE, Regressieve of progressieve assimilatie? *Miscellanea Gessler*. 1948. 979-987.
- (27) H. J. E. ENDEPOLS, Diftongering van *i* en stoottoon in het Maastrichts. *Miscellanea Gessler*. 1948. 458-465.
- (28) ST. SMEETS, Verschillend dialectgebruik bij tijdgenoten. *Veldeke*, XXII (1947-1948) 55-56.
- (29) A. WEIJNEN, Urker fonologische kanttekeningen. *Miscellanea Gessler*. 1948. 1329-1332.

- (30) P. C. PAARDEKOOPEL, De foneemwaarde van de svarabhakti-vocaal. *Handel. van het 20^e Nederl. Philol.-Congres.* Groningen, Wolters. 1948. 28-29.
- (31) L. GOEMANS, Opmerkelijke verschijnselen in het Mechels taaleigen der 16^e eeuw. *Album Baur.* Antwerpen, Standaard. 1948. I, 281-283.
- (32) E. BLANCQUAERT, „Scilt” en „Vrient”. *Album Baur.* Antwerpen, Standaard. 1948. I, 85-89.
- (33) A. VAN LOEY, Middelnederlandse Spraakkunst. I. Vormleer. Antwerpen, De Sikkel. 1948. xvi-104 blz.
- (34) A. VAN LOEY, Over de apocope der -n in het Middelnederlands (Vlaams en Brabants). *Hand. Top. Dial.*, XXII (1948) 39-48.
- (35) C. TAVERNIER-VEREECKEN, Nog over *hebban olla vogala nestas hagunnan hinase hi(c) anda thu.* *Hand. Top. Dial.*, XXII (1948) 75-91.
- (36) W. KROGMANN, Altenglisches in einem altniederfränkischen Satz? *Niederdeutsches Jahrbuch*, LXIX-LXX (1948) 138-140.
- (37) G. ROYEN, Buigingsverschijnselen in het Nederlands. I. 362 blz. — II. 576 blz. Amsterdam, Noordholl. Uitgevers-Mij. 1947-1948. (*Verhand. der Kon. Nederl. Ak. v. Wetensch., Afd. Lett.*, N. R. LI-LII).
- (38) G. ROYEN, Eenheid ondanks diep verschil. De -n en de voornaamwoorden. *Miscellanea Gessler*, 1948. 1079-1085. (35).
- (39) F. VANACKER, Syntaxis van het Aalsters dialect. *Werken uitgeg. door de Kon. Comm. Top. Dial.* VI. Afd. Nr 4. 1948. 154 blz.
- (40) FR. VANACKER, Vervoegde voegwoorden in het Zuidnederlands. *Handel. van het 20^e Nederl. Philol.-Congres.* Groningen, Wolters. 1948. 30.
- (41) K. SNEYDERS DE VOGEL, Het probleem der Germaans-Romaanse syntaxis-beïnvloeding : een verwaar-

- loosde factor tot zijn oplossing. *Handel. van het 20^e Nederl. Philol.-Congres.* Groningen, Wolters. 1948. 60-61.
- (42) L. REMACLE, La structure interne du wallon et l'influence germanique. *Handl. Top. Dial.*, XXII (1948) 353-397.
- (43) E. BLANCQUAERT, Na meer dan 25 jaar dialectonderzoek op het terrein. Antwerpen, Standaard. 1948. 61 blz. (*Kon. Vl. Acad. voor Taal- en Letterk.*, Reeks III, Nr. 28).
- (44) L. VAN DE KERCKHOVE, De namen van de merel in de Zuidnederlandse dialecten. *Leuv. Bijdr.*, XXXVIII (1948) 49-55.
- (45) P. D'HAENE, *IJken* in de Zuidnederlandse dialecten. *Leuv. Bijdr.*, XXXVIII (1948) 73-86.
- (46) L. GROOTAERS, Verspreidingsgebied van het Limburgse gerundium. *Miscellanea Gessler*. 1948. 561-565.
- (47) S. A. LOUW, Dialekvermenging en Taalontwikkeling. Proeve van Afrikaanse Taalgeografie. Kaapstad-Amsterdam, Balkema. 1948. 136 blz. en 12 ktn. (ook versch. in de serie : *Bijdragen en Meded. der Dialecten-Commissie van de Kon. Ned. Akad. v. Wet. te Amsterdam*).
- (48) P. HALLEUX, Middelnederlandse Woordgeografie. Tondalus' Visioen. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXV (1948) 285-298.
- (49) P. J. MEERTENS, Volkskunde en Cartographie. *Handel. van het 17^e Vl. Philol.-Congres.* Leuven, Sept. 1947-1948. 201-204.
- (50) M. DE MEYER, Over Limburgse „bokken” en „korsten”, „sjobben” en „bossen”. *Miscellanea Gessler*. 1948. 890-895.
- (51) S. J. VAN DER MOLEN, Over de hooiberg en zijn verspreiding in vroeger tijd. *Volkskunde*, XLIX (1948) 97-106.

(52) K. HEEROMA, Chaukisch. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXV (1948) 266-285.

(53) TH. FRINGS, Grundlegung einer Geschichte der deutschen Sprache. Halle, Niemeyer. 1948. 47 S. und 61 Ktn.

(54) H. PALGEN, Studien zur Lautgeographie Luxemburgs. Luxemburg, Linden 1948. 47 blz. en 19 ktn (*Beitr. zur luxemb. Sprach- und Volkskunde*. VI).

(55) E. LEGROS, La frontière des dialectes romans de Belgique. Liège, Vaillant-Carmanne. 1948. 115 blz. (*Mém. de la Comm. roy. de topon. et de dial.* Section Wall. No. 4).

(56) G. H. WANING, Twents-Achterhoeks Woordenboek, benevens Grammatica. Zutphen, Thieme. 1948. 220 blz.

(57) J. L. PAUWELS, Het mysterie van de „joppele” hond. *Miscellanea Gessler*. 1948. 975-978.

(58) J. H. VAN LESSEN, Een krats. *Album Baur*. Antwerpen, Standaard. 1948. II, 40-44.

(59) CHR. STAPELKAMP, Betekenis-ontwikkeling en verbreiding van het adjectief „zoor” in de Westgermaanse dialecten. *It Beaken*, X (1948) 111-124.

(60) CHR. STAPELKAMP, *Bliken dwaen, Gjin dwaen, Writen dwaen*. *It Beaken*, X (1948) 180-192.

(61) CHR. STAPELKAMP, Groningse woorden. V. *Maandblad Groningen*, XXX (1948) 200-206.

(62) CHR. STAPELKAMP, Oorsprong en betekenis van enige Groningse woorden. VI. *Maandblad Groningen*, XXX (1948) 239-246.

(63) J. J. MAK, Adelen. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXV (1948) 307-308.

(64) E. LEGROS, Concordances lexicales et folkloriques par-dessus la frontière des langues. *Miscellanea Gessler*. 1948. 701-708.

(65) R. VERDEYEN, Bruegel en de dialectgeografie. *Miscellanea Gessler*. 1948. 1236-1239.

(66) W. ROUKENS, In St. Anna's schapraai zitten. Proeve van volkskundige taalstudie. *Miscellanea Gessler*. 1948. 1073-1078.

(67) H. UYTTERSROT, Over „Teuten” en „Tödden”. *Volkskunde*, XLIX (1948) 107-119.

(68) W. J. VROMEN, Ernst en humor in het Limburgse boerenleven. Maastricht, „Veldeke”. 1948. 117 blz.

(69) M. CAFMEYER, Van de Wieg tot het Graf. *Biekorf*, XLIX (1948) 97-106, 148-154, 176-180, 205-212.

(70) L. DE MAN, Dialectisch materiaal uit Oud-Leuvense bronnen. *Miscellanea Gessler*. 1948. 808-827.

(71) D. J. COETSEE, Agterbuurstaal. *Tydskr. vir Volk-kunde en Volkstaal*. V (1948-49) 10-16.

(72) B. F. VAN VREEDEN, Taalgebruik op die Soutpanne van Herbert (Kaap). *Tydskr. vir Volkskunde en Volkstaal*. IV (1947-48) 67-77.

(73) CHR. STAPELKAMP, Ueber einige niederdeutsche Pflanzennamen. *Niederd. Mitteil.*, IV (1948) 59-70.

(74) H. TEUCHERT, Reste der niederländischen Siedelsprache in der Mark Brandenburg (Nachträge). *Beitr. zur Gesch. d. dt. Sprache und Liter.*, LXX (1948) 435-454.

(75) H. PAUWELS, Het geld in de folklore. *Eigen schoon en De Brabander*, XXXI (1948) 24-34, 89-94, 426-433.

(76) E. LEGROS, Les noms wallons des étoiles. Liège, 1948. *La Vie Wallonne*, XXII (1948) 173-193.

(77) J. ENGELS, De waarde van fonetiek en semantiek bij het bepalen ener etymologie. *Handel. van het 17e Vl. Philol.-Congres.* Leuven, Sept. 1947-1948. 123-126.

(78) *Rheinisches Wörterbuch*. Band VI. N-Q. Berlin-Bonn, Klopp. 1942-1944. 1362 Sp. mit 26 Wortkarten.

(79) J. MOORS, Luikse oorkonden uit de 14^e eeuw, geschreven in het Nederlands. *Miscellanea Gessler*. 1948. 916-930.

(80) V. VERSTEGEN, Het Cijns- en Renteboek van 1503 van de Kerk van Lokeren. *Annalen van de Oudheidk. Kring van het Land van Waas*, LVI (1948) 1-72.

(81) J. HENDRICKX, Fragmenten van oude Leuvense stadrekeningen over de bouw van het stadhuis (1448). *Leuv. Bijdr.*, XXXVIII (1948) 1-17.

De Plaatsnamenstudie in 1948

door H. J. VAN DE WIJER, H. DRAYE
en K. ROELANDTS.

Vooraleer de onomastische bedrijvigheid hier te lande, in de loop van het jaar 1948, in haar geheel te overzien, moge ook ditmaal een kort samenvattend overzicht voorafgaan van het vruchtbare werk door de beide leidende organismen op het gebied der naamkunde verricht, alsmede van de belangrijkste feiten waaruit een steeds groeiende belangstelling voor de Onomastiek te onzent is gebleken.

Het XXIIe deel der *Handelingen* van de *Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* (1) bevat ook voor het jaar 1948, benevens het dankbaar In Memoriam door H. J. VAN DE WIJER gewijd aan de nagedachtenis van de betreurde eerste voorzitter der Commissie, errijksarchivaris-generaal Dr J. CUVELIER (nr 7a), twee uitvoerige bibliografische overzichten, nl. over de plaatsnamenstudie in 1947 door H. J. VAN DE WIJER en H. DRAYE (nr 8) en over de persoonsnamenstudie door K. ROELANDTS (*Bibl. Persn.*, nr 12). Voorts van de hand der Vlaamse leden van de Commissie : het derde stuk (*Zele*)

(1) De jaargangen X (1936) – XX (1946) van de *Handelingen* werden besproken door P. C. in *Romania* LXX (1948), 113-21; het Nederlands gedeelte van de jaargangen XX (1946) en XXI (1947) door M. GYSSELING in *Rev. phil.* XXVI (1948), 858-60.